

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Vår dato:

13.02.2019

Vår ref:

2018/75

Deres dato:

14.11.2018

Deres ref:

Saksbehandler, innvalgstelefon
Therese Småland, 71 25 84 94

Høyringssvar på mogelege endringar i verjemålslova

Fylkesmannen i Møre og Romsdal vel å kommentere endringsforslaga på dei punkta der vi har merknader. Der forslag ikkje er kommentert direkte, er vi i det vesentlege einig i dei endringane ein føreslår.

2. Samtykkekompetanse – verjemålslova §§ 20 og 33

Sjølvråderett og reell vilje skal stå i fokus i ei verjemålssak for å sikre verjehavar sitt rettsvern. Dette vil som det er peikt på, gjere at vi kan få fleire saker med «fratakelse av rettslig handleevne» framover. Vi er redd for at dette i realiteten svekker rettstryggleiken for denne gruppa. Vi opplever at ein slik rettsprosess øydelegg relasjonar i helseapparatet og til pårørande som kanskje må vitne i saka. Heile prosessen vert opplevd som ei stor belasting for den det gjeld, og i våre saker har dette så langt endt med at personane vert fratatt handleevna og får verjemål mot si vilje. Ein bør tenkje på om verjemål er svaret i desse tilfella, og om det ikkje er andre måtar å ivareta rettstryggleiken på.

Samtale med den det er søkt verjemål for er heilt naudsynt for å opplyse saka, men ein opplever at samtalane med pårørande og hjelpeapparat er minst like viktig for å få nok informasjon om den reelle vilja i saka. Det er svært viktig at det er heimla at det skal gjennomførast samtale før det blir oppretta verjemål, og at det er unntak for dette der det er heilt nyttelaust eller personen ikkje ynskjer å snakke med fylkesmannen. Å finne den «reelle vilje» er i mange høve krevjande både i høve saksbehandlingstid og ressursar, men av omsyn til rettstryggleiken må dette arbeidet prioriterast.

3. Tilgang til særskilt forvaltning

Under 3.1.1.

Andre avsnitt i punktet viser til unntaksreglar for at ein kan unnlate å innhente samtykke til forvaltning av midlar hjå fylkesmannen om «han eller hun ikke er i stand til å forstå hva samtykket innebærer.» Slik vi ser det har dette ingen samanheng med det som vart sagt under høyringa punkt 2 om samtykkekompetanse. Fylkesmannen saknar ein raud tråd i høyringa angåande samtykkekompetanse og det å motsette seg disposisjonar for myndige personar. Terskelen for å samtykke til forvaltning bør ikkje ligge på eit anna nivå enn samtykke til verjemål. Om ein vaksen person sett seg imot ei forvaltning av sine midlar gjennom fylkesmannen, må ein vel leggje til grunn at det ikkje kan gjerast, sjølv om vedkommande ikkje er vurdert å forstå kva dette inneber.

Under 3.2

Slik vi ser det er det ikkje like naudsynt med regler for givar/arvelatar der ein kan be om at midlane ikkje vert forvalta av fylkesmannen når det gjeld vaksne. Myndige personar med rettsleg handleevne kan sjølv bestemme om dei ynskjer ei forvaltning av midlar som dei eig, hjå fylkesmannen, noko som inkluderer gåver eller arv.

For mindreårige er saka ei anna. Vi ser behovet for å legge betre til rett for at foreldre kan spare til borna utan å risikere ei forvalting av midlane hjå fylkesmannen. Ein meiner likevel at dette kan løysast på anna måte enn det som er føreslått her, typisk gjennom vilkår i bankane. Gjevar bør få meir opplysningar frå bankane om kva ein gjer for å hindre at fylkesmannen skal forvalte midlane. Det er ingen som lenger deler ut større gåver eller arv utan å bruke digitale bankløysingar eller går i banken. Mykje av desse problema kan løysast gjennom betre informasjon her.

Vi stiller spørsmålsteikn om det å fastsette ei alternativ forvalting *etter* at gåva er delt ut, faktisk er i samsvar med kva ei gáve rettsleg sett er. Når ein gjev ei gáve til ein annan person, skal ein då kunne bestemme over den i lang tid etterpå? Ein kan i praksis, slik vi forstår forslaget, komme lang tid i etterkant å sette vilkår for gåva, f.eks. at den skal setjast i fond eller liknande, utan at gávemottakar eigentleg har samtykka til dette. Det vil oppfattast svært rart om dette skal gjelde for vaksne gávemottakarar. Ein bør difor vurdere om det skal gjelde ein slik regel berre for mindreårige. Likevel vil dette være svært vanskeleg for fylkesmannen å følgje opp også for mindreårige. Bevisreglane er usikre, det er ingen oversikt over kva midlar som mindreårige faktisk eig og det er svært varierande kva informasjon som kjem frem om midlar til mindreårige.

For mindreårige er det berre når fylkesmannen varslar om forvaltning av midlar eller vedtek inndraging av desse midlane at problemstillinga rundt kva som var givar/arvelater sitt ynskje er aktuelt. Det vil ikkje være ei problemstilling seinare. Det er foreldra til ein mindreårige som vert varsla om forvaltninga og får vedtaket og kan klage på dette og uttale seg om saka. Ein ser ikkje grunn til at andre enn foreldra til mindreårige skal ha noko innspel på dette. Det synes rart om ei tante/onkel skal komme 2 år etter ei gáve er overført og protestere på forvaltning. Ein stiller også spørsmål om dette i det heile tatt samsvarer med klagereglane? Ein kan spørje seg om dette då må reknast som ei utvida klagerett. Andre pårørande har ingen klagerett på forvaltning av midlar. Ein kunne vurdere endringar i verjemålslova § 12. Dette kan være ein vel så god løysing når det gjeld forvalting av midlar for mindreårige.

I gamal verjemålslov var det inga krav til skriftleg nedteikning av ein gjevars ynskje, og ein såg difor gjennom forarbeida til ny lov stor nytta av å gjere dette skriftleg ved gáve/arveutdelinga i ny lov. Det ein no føreslår er å gå tilbake til rettstilstanden før ny verjemålslov.

4. Klage- og begjæringsrett

Under 4.1

Her viser ein blant anna til forarbeida si uttale om at verja ikkje utan vidare skal miste vervo som verje om den som er under verjemål trekker tilbake samtykke til val av verje. Vi meiner at dette ikkje lenger kan vere gjeldande rett basert på dei nye retningslinene som no er komne rundt § 20. Dette er i beste fall unyansert. Vedkommande kan i praksis berre seie opp verjemålet, og dermed også verja.

Ei anna utfordring ein ser i praksis er at den einaste verja vedkommande faktisk ynskjer seg, ikkje er eigna for oppgåva, og ikkje kan brukast. Om ein ikkje får overtala vedkommande til å samtykke til ein annan, er alternativet å avslutte verjemålet. Ein har også erfaring med at ein person aldri er nøgd med verja og vil byte heile tida. Då må ein stille spørsmål om vedkommande faktisk nyttiggjer seg av

ordninga med verjemål i det heile tatt. I dei tilfelle der det ikkje er aktuelt med fratakelse av rettsleg handleevne, kan resultatet i slike saker også vere at verjemålet berre må avsluttast.

Under 4.2.

At ein samtykkekompetent person faktisk avgrensar nærståande sine mogelegheiter til å kunne klage, sidan vedkomande kan gjere det sjølv, kan i praksis føre til bevismessig vanskelege vurderingar. Det vert ei konkret vurdering i kvar sak om verjehavar forstår dette eller ikkje. Ofte er det pårørande som påverkar vedkomande til å klage om dei sjølv er misnøgd. I det daglege får fylkesmannen inn mange bekymringar i verjemålssaker frå pårørande, og ein ser i mange tilfelle at det er pårørande som ikkje har verjehavar sine interesser i fokus, men at ein bruker verjehavar til å fremje eigne interesser. Om ein gjev pårørande ein rett til å klage på verja si utføring av oppgåvane som verje kan det gjere at ein slepp ein del bevisspørsmål rundt om det faktisk er verjehavar sjølv eller nokon som har påverka vedkomande, som i realiteten klagar. For fylkesmannen vil ei slik endring mest truleg ikkje føre til ytterlegare arbeid, då desse klagene i dag ofte vert vurdert som «bekymringsmelding» uansett.

Vi meiner at i spørsmålet om val av verje bør det vere ein tilsvarande regel som i § 62 siste setning som gir høve til avvising av klagen når klagen ikkje inneheld nye opplysningar.

5. Verjegodtgjering

Hovudmomenta i endringsforslaget synes å være ei dreiling mot at verjegodtgjering er ein avtale mellom fylkesmannen og verje som ein etablerer ved oppstarten av verjemålet, og ikkje eit enkeltvedtak som kan klagast på.

Vi er i tvil om fylkesmannen i det heile tatt kan inngå ein eigen avtale om økonomisk kompensasjon med verjer, på vegne av ein person under verjemål. Hovudregelen i lova er at verjehavar sjølv dekker godtgjering og dekning av verja sine utgifter, og ein slik avtale vil difor ha økonomiske konsekvensar for dei verjehavar. Om ein skal likestille dette med det som tidlegare er sagt rundt sjølvråderett og samtykkekompetanse, vil det bety at vedkomande må gje eit spesifikt samtykke til avtalen.

Ut frå erfaring vil arbeidsmengda til verja variere svært mykje og vi må treffe nye vedtak om godtgjering. Dersom avtaleforma vert gjeldande, vil det bli like ressurskrevjande og reforhandle desse, kanskje like ofte som vi i dag gjer enkeltvedtak om godtgjering.

Fylkesmannen ser at ei eventuell endring av reglar for godtgjering som ikkje opnar for klagerett for verje, vil kunne føre til at arbeidet med å rekruttere faste verjer vert vanskelegare.

Dersom hensikta med dei endringane som er komne fram i høyringa i verjemålslova § 30 er å minske arbeidsmengda til både fylkesmannen og Statens sivilrettsforvaltning på området, da bør ein heller auke satsane for dei faste verjene. Ein kan også innføre ei større differensiering av faste satsar. Her kunne også ei stykkprisordning tilsvarende det ein har på rettshjelpsområdet hjelpe på behovet for å fatte enkeltvedtak. Ei kunne då delt inn verjene sitt arbeid i fasar og oppdrag som f.eks.: oppstart av verjemål, sal/kjøp av eigedom, gjeldssak, skifte av bu, o.l.

Fylkesmannen kan ikkje sjå at det forslaget som no er lagt frem løysar dei utfordringane som ein ser rundt reglane for verjegodtgjering. Her er det tidlegare spelt inn forslag til endring i regelverket som i mykje større grad tek inn over seg dei praktiske problema rundt godtgjering.

Rundskrivet for godtgjering og dekning av utgifter bør utvidast og reviderast ut frå den praksis og det skjønn som kjem fram gjennom mange klageavgjersler frå Statens sivilrettsforvaltning. Vidare bør regelverket rundt bruk av verjer som er advokatar regulerast inn i forskrift, eventuelt at den

offentlege salærsatsen også gjeldt for verjeoppdrag for advokatverjer. I dag fungerer ordninga slik at advokatar i stor grad sjølv vurderer når ein har ytt juridisk bistand. Ein ser på den bakgrunnen at bruken av advokatar som verje i mange tilfelle «uthuler» anna regelverk og offentlege ordningar, som f.eks. ordninga med fri rettshjelp, anna rettleiing frå det offentlege i gjeldssaker, Nav-spørsmål og barnevernssaker. Dekninga av faste verjer er svært varierande frå dei ulike kommunane i fylket og fylkesmannen ser behov for å ha nokre advokatar i sitt faste verjekorps for å supplere lista.

7. Opplysningar frå Folkeregisteret

Når det gjeld opplysningar om ein person er fratatt rettsleg handleevne, er det ikkje berre i folkeregisteret at desse opplysningane er meldt inn, men også til andre register. Det er svært viktig for slike saker at ein får oppnådd rettsvern for den som er fratatt rettsleg handleevne, spesielt i økonomiske forhold. Det må være synleg skal dette ha nokon praktisk betydning. Ei løysing der ein ikkje skal ha tilgjengeleg slike opplysningar for tredjeperson er lite gjennomtenkt slik fylkesmannen ser det. Det er svært lett å være i god tru for ein avtalepart om ikkje opplysningar om at ein person er fratatt rettslege handleevne er tilgjengeleg. Dette er i praksis det vernet som ein slik sak gjev vedkommande. Det vil være vanskeleg å rette opp rettstilstanden for ein verje i etterkant dersom det er svært vanskeleg å få opplysningar som gjer at ein ikkje kan seie ein har vore i «god tru.»

8. Varsel til fylkesmannen ved sak om fratakelse av rettsleg handleevne

Fylkesmannen i Møre og Romsdal er av den oppfatning at domstolen må varsle oss så fort dei mottek ei stevning som gjeld fratakelse av rettsleg handleevne. I Møre og Romsdal er ein ikkje kjend med at det har vore ei slik sak utan at fylkesmannen har teke initiativ til dette sjølv.

9. Opplysningsplikt for den gjenlevande ektefelle i uskifta bu

Fylkesmannen i Møre og Romsdal er svært positiv til ei lovfesting i arvelova som gjev gjenlevande ektefelle ei plikt til å gje opplysningar om uskiftebuet. Ein er i dag heilt avhengig av å få gjenlevande til å leggje fram desse opplysningane, då det viser seg å være nokre utfordringar for ein mellombels verje å hente ut dette sjølv med ei verjefullmakt.

10. Mindreårige si medbestemming under verjemål

Det er viktig at lovar harmoniserer og har same aldersgrense for når ein skal hente inn samtykke. Ein ser også at ein har teke innover seg at mange av dei sakene som fylkesmannen handsamar for mindreårige er kompliserte og at det ikkje er ein «skal»-regel at alle over 7 år må uttale seg i saka. Ein er likevel litt i tvil om kor enkelt det vil være å vurdere om dette er ein sak der ein må innhente samtykke, grunna sakens karakter og om dette difor fører til meir tidsbruk i den enkelte sak.

11. Økonomiske og administrative konsekvensar

Forslaget i punkt 2 om samtykkekompetanse er i samsvar med den måten lova no vert praktisert, basert på tolkingsuttalen frå mars 2018. Denne tolkingsuttalen har allereie ført med seg økonomiske og administrative konsekvensar for fylkesmannen. Denne tolkingsendringa og dermed endring av praksis har mykje å seie for arbeidet og ressursbruken i enkeltsaker. Fristar til sakhandsamingstid for oppretting av verjemål er dei same, samstundes som at tidsbruken på kvar sak har auka markant. Dette har ein ikkje sett igjen i tildelinga for 2019, sjølv om ein måtte leggje til grunn at dette vart ei konsekvens. For Fylkesmannen i Møre og Romsdal vil det i saker der ein må gjennomføre eit fysisk møte, måtte bruke store deler av ein arbeidsdag for denne samtalen, grunna til dels svært store avstandar.

Dersom forslaget i punkt 3 om forvaltning vert vedteke, fryktar fylkesmannen at dette vil vanskeleggjere og forsinke ein del saker som ein allereie i dag bruker ein god del tid på. Det er mange saker ein arbeider lenge for å få oversikt over, særleg for mindreårige, og fleire vilkår på toppen av dette vil være både økonomisk og tidsmessig uheldig.

Forslaget i punkt 4 om endra regler for begjæring- og klagerett vil kanskje ikkje få dei største konsekvensane for fylkesmannen. Det vil nok være Statens sivilrettsforvaltning som i stor grad vil få fleire klager på bakgrunn av dette endringsforslaget.

Som uttalen over viser, er vi skeptisk til fleire av dei endringane ein føreslår i høyringa. Og vi meiner at det må arbeidast meir med desse forslaga.

Med hilsen

Helge Mogstad (e.f.)
direktør

Therese Småland
fagansvarleg

Dokumentet er elektronisk godkjent